

Türkiye'de Bir İlk: Mersin İlinde Omurgalı Fosili

Metaxytherium (Deniz İneği) Bulgusu

Emekli memur Mehmet Demirci kara avcılığı yaparken, bir kaya bloğu içinde omurga parçaları görmüş ve fotoğrafını çekerek, MEÜ Jeoloji Mühendisliği Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Selim İnan'a ihbarda bulunmuştur.

Fosil bulgusu, Mersin Üniversitesi öğretim elemanları Prof.Dr. Selim İnan, Prof.Dr. Nurdan İnan, Doç.Dr. Kemal Taslı, Doç.Dr. Muhsin Eren, Arş.Gör.Dr. Hayati Koç, Arş.Gör.Dr. Kıvanç Zorlu,

Arş.Gör.Dr. Hidayet Tağa, Arş.Gör. Kemal Zorlu, lisans öğrencileri Okay Arslanbaş ve Fırat Demircan'dan oluşan bir ekip tarafından (Resim 1) yerinde incelenmiştir.

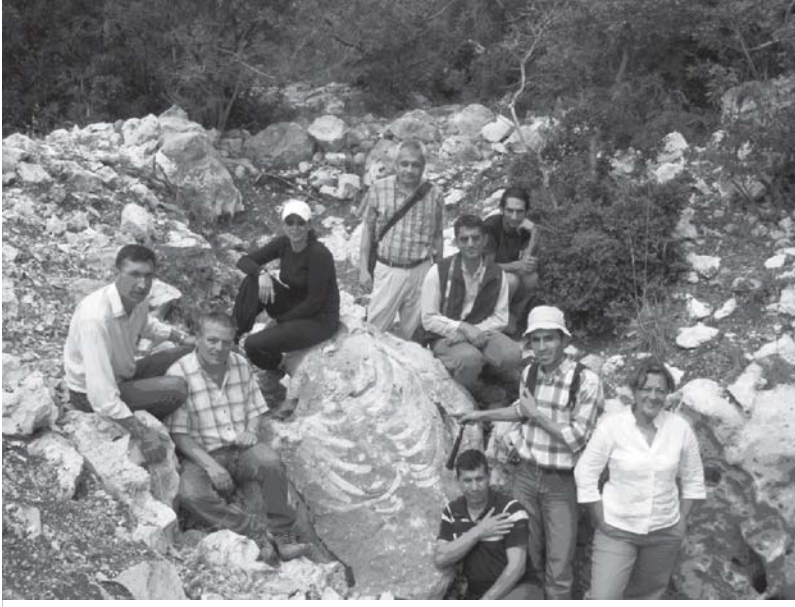
Omurgalı fosili, Sandal Dağı güneyindeki (Erdemli ilçesi batısı) Miyosen yaşlı (25-5 milyon yıl) kireçtaşı kayalarından oluşan Karaisalı formasyonunda, yaklaşık 2.5 tonluk bir blok içinde bulunmuştur. Kaya bloğunun çevresinde define arayıcıları tarafından patlatma ve kazı yapıldığı anlaşılmaktadır.

Fosilde kaburga ve omur kemikleriyle ön yüzgeç parçaları çok iyi korunmuştur (Resim 2 ve 3). Göğüs kafesi genişliği 86 cm, omurga uzunluğu 82 cm'dir.

Baş ve kuyruk kısımları, fosilleşme öncesi parçalanma-sürüklenme olayları nedeniyle mevcut değildir. Yapılan yüzey araştırmasında bu parçalar bulunamamış, ancak buluntudan 100 metre güneyde bir başka bireye ait kaburga parçaları bulunmuştur. Daha detaylı araştırmalarla bulgu sayısının artacağı düşünülmektedir.

Yapılan ilk araştırmalarda kabaca denizel memeli olarak tanımlanmış olan fosil kalıntısının fotoğrafları, Teksas Tech Üniversitesi'nde (ABD) omurgalı fosiller üzerine doktora çalışması yapan Murat Maga'ya gönderilmiş, fosilin deniz inekleri grubundan *Metaxytherium medium* türüne ait olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Bu fosil Türkiye'de ilk kez bulunmuş olup, Dokuz Eylül Üniversitesi Doğa Tarihi Müzesi Müdürü Prof. Dr. Tanju Kaya da bu fosil bulgusunun Türkiye'de ilk olduğunu doğrulamış, Toros kuşağında farklı ihbarların değerlendirilmesiyle fosil sayısının artacağını belirtmiştir.

Deniz ineği fosili, **Türkiye'de ilk kez bulunması ve jeolojik geçmişteki coğrafya, iklim, yaşam-ortamsal koşullarla, dünya ve ülkemizin jeolojik tarihi** hakkında bilgiler vermesi gibi bilimsel öneminin yanı sıra, toplumun ilgisini çekecek büyüklük ve güzelliğindedir.

Bu tür bulgular, Mersin ilinin arkeolojik açıdan olduğu kadar, doğa tarihinin jeolojik eserleri bakımından da büyük zenginliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Fosilin Genel Özellikleri

Paleontolojik inceleme ve literatür bilgilerine göre, bulunan omurgalı fosiline ilişkin genel özellikler aşağıda sunulmuştur.

Sistematik: *Metaxytherium* De Christol 1840 cinsi, memeliler sınıfının Sirenia takımına bağlı Dugongidae ailesi içinde sınıflandırılmış, Deniz inekleri (sea cows) grubuna aittir.

Morfolojik özellikler: Fosil bulgusunda 10 kaburga, 10 omur sayılmıştır. Omurga yüksekliği 71 cm'dir. Omur kemiği genişliği 7-12 cm, yüksekliği 5.5-8 cm arasında değişir. En geniş omurga yukarıdan aşağı 8., en dar omur 3., en kısa omur 7., en yüksek omur 4. ve 10. omurlardır. Kaburgaların uzunluğu yukarıdan aşağı doğru 17 cm'den, 7. kaburgada 63 cm'ye kadar artmaktadır. Son kaburganın boyu da 17 cm'dir. Kaburga kemiklerinin ortalama kalınlığı 4 cm'dir. Resim 2'nin sol alt tarafında görülen yüzgeç çıkışlarında uzunluk 15 cm., en geniş yerler 10-12 cm, orta kesimler 6-8 cm'dir.

Diğer fosil bulgu yerleri ve yaşı: *Metaxytherium medium* (Desmarest 1822) türü Fransa ve İtalya-Toscana'da Geç Miyosen yaşlı (11-5 MYÖ) kayalarda bulunmuştur. İtalya'da bulunan fosil bugüne kadar bulunanlar içinde en tam olanıdır (Resim 4).

Bu tür, Geç Pliyosen'de (5-3.5 MYÖ) yok olmuştur. Yani bu cinsin günümüzde yaşayan örneği yoktur.

Deniz inekleri hakkında genel bilgiler: Deniz ineklerinin (sirenianlar) günümüzde yaşayan 5 türü vardır. Tropikal ve yarı tropikal deniz sularında yaşarlar. 3-3.5 m uzunluğa ve 450-800 kg ağırlığa ulaşabilirler. Ortalama ömürleri 60-70 yıldır. Tüm yaşamlarını su içinde geçirirler. Deniz çimenleri ve yosunlarla beslenirler. Akciğer solunumu yaparlar. Su içinde 20 dk kalabilirler, ancak 5 dakikada bir su üstüne çıkarlar. Su içine dalış sırasında burun deliklerini kapaklar yardımıyla kapatırlar. Baş kısmına yakın palet benzeri iki yüzgeç ve yassı bir kuyruk yardımıyla hareket ederler (Resim 5). Sakin ve zaman zaman sosyal davranışlı hayvanlardır. Yunuslar gibi tıklama ve civıltı sesleri çıkararak birbirleriyle iletişim kurarlar. 15-20 bireyden oluşan aile grupları halinde veya yalnız yaşarlar. Burun deliklerini su üstünde tutarak uyurlar.